

Jár a baka, jár (1.)

Részlet a Fújnak a fák, Ides című önéletírásból

2014-ben, az első világháború kitörésének századik évfordulója táján folytatásban közöltünk több részletet egy nagyváradi postamester frontélményeit megörökítő, torzóban maradt emlékiratból. (Fújnak a fák, Ides 2012/8., 2013/4.; Gyöngyélet a katonaelet 2014/6., 7., 8., 10., 11., 12.) Újabb sorozatunkat a hadikórházak – háborús memoárokból ritkán megörökített – világából válogattuk, a halálos fejszével csodával határos módon túlélő fiatalember emlékeiből. Érmellék, azon belül Albis szülötte 1892. október 8-án látta meg a napvilágot, egy föld nélküli zsellércsalád sokadik gyermekeként. Félbemaradt önéletírása gyermek- és ifjúkorát, az első világháború előtti „boldog”? békeidőket, frontélményeit, kései tanulmányait és Trianon után váradi polgárként megélt éveit tartalmazza, 1924-ig. A két világháború között nagyváradi, erdélyi lapokban cikkeket, verseket közlő, vitathatatlan íráskészséggel, humorral, végzettségénél magasabb műveltséggel rendelkező tollforgató hagyatéka hiteles dokumentum és lebilincselő olvasmány.

(Sz. A.)

Fokozatosan kezdtek rendeződni a mozgáskészséggel kapcsolatos testi funkcióim. Eleinte úgy tűnt, béna marad mindkét kezem és mindkét lábam. Sőt, a testi szükségletek elvégzéséhez is különféle „ösztökélésre” lesz szükség: katéter, beöntések, hashajtók stb. Nehezen és az injekciók hatására fokozatosan, tervszerűen erőltetve, mind a külső, mind a belső mozgását szervezetemnek, tornáztatva megbénult izmaitam, kitartó erőfeszítésekkel, pár hét alatt sikerült az orvosoknak hozzásegítenem s magamnak is elérnem – tudatos közreműködéssel a gyógyításban –, hogy már kívánjam az ételt, rendszeren nyeljek, emésszek és ürítsek, ki- s behajlítgassam végtagjaimat, csökkenjenek fájdalmaim, testi kínjaim, beszédem és emlékezőtehetségem kitisztuljon. Kezdttem olyasmikre is visszaemlékezni, amik sebesülésem után és ide, a hadikór-

házba kerülésem között történtek velem. Mert volt két alkalom is, amikor félig-meddig magamhoz tértem az arcvonaltól a kórházba szállításig. Egyik alkalommal, első eszmélésemkor, mindent hallottam, ami körülöttem történik, de mozdulni, tudatosan életjelt adni magamról nem voltam képes. Jól hallottam például, hogy valaki azt mondja:

- Uite, măi, acolo e un om pușcat!
- Lasă-l – válaszolt egy másik hang –, a murit!
- N-a murit, măi, că se mișcă!

Értarcsai bajtársam, aki tudott valamit románul, fordította le a számomra érthetetlen szöveget, amelyet furcsa mód memóriám megőrzött, és most, írás közben is visszahallok. Az egyik azt mondta: „Nézzed már, ott egy sebesült ember”, mire a másik: „hagyd, meghalt már”, mire ismét az előbbi: „nem halt meg, hiszen mozog”. (Nyilván, vonaglott a testem.) Akkor odajöttek, és kérdezgettek: „Care regiment?” Nekem azonban minden belső akaratom, erőfeszitésem ellenére se sikerült kinyögnöm egyetlen szót sem. Erre ők – nyilván, román nemzetiségű, 43-as ezredbeliek – kezemnél-

lábamnál megfogtak, ezt alig-alig éreztem, és bevontak a dekungba, mert utána jóval halkabban hallottam a harci zajt, ami a szüntelen pergőtűzben állandó volt. Zsebeimben kutathattak, mert – bár nyelvüket nem értettem – bizonyos szavakból arra következtettem. Ők is keverték a románt a k.u.k. némettel. Lábamtól jéghidegség terjedt a testemben fölfelé. Aztán elmerültem megint a semmibe, másra nem is emlékszem.

Újra akkor tértem magamhoz – csak annyira, hogy halljam, ami történik, de se szólni, se mozogni ne tudjak –, amikor magyarul beszélő szanitécek sürgölődtek körülöttem. Óriási csattanást észleltem. Tudatosodott bennem, hogy most egy járművön rázkódom, valahová szállítanak, és az ellenség nyilván lövi az útvonalat, tüzéséggel. Egy gránát viszonylag közel csapódott be. Újra elvesztve eszméletemet, legközelebb már csak 21-én reggel, a kommeni kórházban tértem magamhoz. [A sebesülés öt nappal korábban, 1916. június 16-án történt – A szerk. megj.]

Mikor napok múltán erre a két epizódra kezdtem visszaemlékezni, megkértem ágyoszomszédomat, a tarcsai fiút, nézze már meg, mi van a zubbonyommal. Megvan-e egyáltalán, és mi maradt benne? Mint kiderült, koszos egyenruhám, összevérezve, ott volt az ágyam alatt, zsákba gyömöszölve, egyéb holmimmal együtt, kivéve a sebesülésemkor hordott fegyvert. „Dög-cédulám” is megvolt. (Ez egy alumínium tok, amulettszerűen nyakában viselte minden katona. Két cédula is volt benne: világoszöld *sebesülés*, fehér színű pedig *halál* esete. Rajtuk név, személyi adatokkal, kit hol értesítsenek stb.) Nem hiányzott belőle se a világoszöld, se a fehér cédula. Nem dőlt el, úgy látszik, hogy végül is sebesült maradok-e, vagy halottá nyilvánítanak. Vártak a hozzátartozók értesítésével. A pénzem viszont nem volt meg... Ekkor tört fel belőlem a zokogás, és arra kértem mindenben segítőkész értarcsai bajtársamat, ágyoszomszédomat, írjon egy levelezőlapra – helyettem – pár sort Idesék-nek, Albisra. Ebben csak annyi állt, hogy megsebesültem, a hadikórházban fekszem, s ahogy javultam, majd én írok. A kórház tábori postaszámát tudattam, de a címét nem. Nehogy iderémüljenek utánam Idesék vagy a testvéreim. Elhallgattam azt is, hogy béna, nyomorék lettem. Ha életben maradok, úgyis megtudják. Ha meg nem, jobb, ha nem is tudnak róla.

Mikor már – a bal lábam kivételével – eléggé tudtam mozgatni a többi végtagomat, egyik délután a főherceg ismét meglátogatott, hogy „Na, vitéz fiam, lássuk, mennyit gyógyult? Az orvosok nagyon el vannak ragadtatva a gyógyulás gyors ütemétől!” [Szerk. megj.: *Habsburg-Lotaringiai József Ágost főherceg, az olasz hadszíntéren a VII. hadosztály parancsnoka, igen népszerű volt – magyar nyelvismerete és személyes bátorsága miatt – az Isonzó-hadse-reg magyar katonái között. Derék és intelligens katonájára, Mozog Nagy Imre tizedesre, még sebesülése előtt felfigyelt, fölépüléséig és azon túl is nyomon követte a sorsát.*] Bajtársaim és az ápolók segítségével akkor leszállítottak az ágyról, és a főherceg fölszólított, mutassam be, hogyan tudok *eldeffélérozni* két ágy között. Szédültem rettentően – ezt a vérveszteség rovására írták –, és rogyadoztak a lábaim. A balt csak kézzel tudtam, a horgasinam alatt megtartva, előre mozdítani, a jobbot azonban sikerült csoszogtatni. A főherceg – olvasóm bizonyára nem fogja elhinni! – elkomorodott! Csurogni kezdtek a könnyei, ahogy végignézte annyi segítséggel véghezvitt, szomorú próbálkozását. Saját maga is segített visszafektetni az ágyba.

Másnap kánikulai meleg lett. Aki csak járni tudott, igyekezett ki a kórteremből, szabad levegőre. Volt a kórházépületnek valami kis udvara, árnyékos szegletekkel, padokkal. Egyedül maradtam a teremben. Arra jött a főorvosunk, benézett, s látván, hogy magam vagyok, odajött hozzám.

Leült az ágyam szélére, megsimogatta a vállamat, fejemen a kötést.

– Még mindig nagyon fáj? – kérdezte.

– Már nem annyira, doktor úr. Javulgat.

– Örvendek. Magának, fiam, megmondom őszintén: reménytelen volt az állapota, amikor ide behozták! Gyógyíthatóságában, megvallom, magam is erősen kételkedtem. Sokféle sebesülést láttam már, de ilyet még sohasem! Átlótték a fejét, és életben maradt, mégpedig ép elmével! A bénulásokon ne csodálkozzék, ez vele jár. Sokkal kisebb, egy mákszemnyi vérrög is halálos lehet az agyi erekben, magának a fejét viszont teljesen átütötte egy golyó! Isteni csoda, hogy – noha *központi agyroncsolást* okozott – olyan helyen hatolt be a tarkón és úgy távozott el a homlokcsonton át, hogy életfunkciókat szabályozó központot alig érintett. Ha egy mesterlövész zsenit most arra kérnénk, tízmillió koronáért, hogy ismétljen meg egy efféle mutatványt, ki van zárva, hogy sikerülne. Egyszerűen nem értjük, mi orvosok, hogyan történhetett ez a szerencsés sebesülés! Orvosilag érthetetlen! Amúgy, persze, tudom, mi történt. Elmondták a bajtársai. Kiugrott a fedezékből, és akkor érte a lövés. Nem értem, miként fúródhatott be és távozhatott el, koponyáján keresztül – hatolva az a lövedék úgy, hogy én most itt magával *értelmesen* elbeszélgethetek arról, ami történt... Túlzás nélkül mondjuk, ez olyan ritka csoda, amire tán nincs is példa eddig! Viszont nekünk, minden átmeneti kínjai és bajai ellenére, nagy boldogság, hogy így áll a dolog! *Különleges orvosi eset!* Valóságos tanulmány készült róla a munkatársaim közreműködésével, amit elküldünk majd, vizsgálati anyagával együtt, tudományos kutatóknak. Próbálják megfejteni, mi hogyan zajlott le, hogy ilyen jól végződött! Úgy bizony!

Csönd lett, néztük egymást. Láttam a szemében, hogy nemcsak a kivételes esetnek szól az érdeklődése, hanem ez az orvos *szerelem is engem mint embert.*

– Nagyon mérges voltam az első pillanatban – folytatta –, amikor kiderült, hogy fájdalmi csillapítására szolgáló piruláit a párnája alatt gyűjti, nem veszi be. Aztán kibékültem magával. Rájöttem, hogy a szervezetét akarja rákényszeríteni az elviselhető szenvedésre. Akaraterő van magában, amelyet próbára tesz! Arra gondoltam, tegye, ha bírja. Még hasznára

lehet ez a képesség később, mert azt azért tudnia kell: valószínűleg nem fog *teljesen* meggyógyulni soha, úgy érte, hogy minden végtagja tökéletesen használható legyen, mint sebesülése előtt. De ekkora akaraterővel és a mi segítségünkkel talán minimálisra lehet majd csökkenteni a hátrányos következmények maradandó nyoma- it. Ha bírja a szenvedést, szenvedjen! De igyekezzék mennél többet mozogni, béna és félig béna testrészeit funkcióik betöltésére kényszeríteni. Ha nem megy, ne keseredjen el: kitartó erőfeszítéssel sokkal többre lehet jutni, mint önmegadással. Én most már remélek! – Megveregette a kezemet. – Na, hát ezt akartam elmondani!

– Köszönöm, doktor úr! A mi csalá-
dunk egyébként híres arról, hogy kicsinek oda se néz. Anyám nem csak egy fogát ásta már ki önmagának, késsel, ha fáj! Nem gyalogolt a járási székhelyre a fogorvoshoz, hogy kihú-
zassa fájdalomcsillapítóval. Csurgott a vér, végig a könyökén, de megoldotta egymaga!

– Rágondolni is szörnyű – mondta a főorvos –, de úgy látszik, lélekedző művelet! Orvosként nem helyeselhetem az anyja eljárását, de mint ember, aki sejti, mi vár ránk még ebben a világban, kalapot emelek előtte. Jó pihenést, fiam, holnap találkozunk!

Kínoztam magam, erőltettem a tornát, félig-meddig béna jobb lábam, két kezem és teljesen béna bal lábam mozgását. Napjában tízszer is. Fejfájdalmaim lassan megszűntek, csak időnként éreztem már őket,

főleg, ha hirtelen változott az időjárás. Olyankor nemcsak a fejem, a végtagjaim is veszettül fájtak. Főleg a bal lábam. Már-már nyúltam a párna alá a csillapítókért, de végül összeszorított foggal átvészelttem ezeket az órákat is, pirulák nélkül.

Olyan napokon, amikor jobb volt a közérzetem, már könyvet és újságot is kézbe vettem, ha akadt a környezetemben.

Várad újságokat a tanító úr is ígért Albison, hogy időnként összemadzagol egy pár régi számot, és utánam küldi a táborigazgató útján. Ezek vagy megjöttek, vagy sem, bizonyára attól függően, hogy mi volt bennük. Ebben az évben egyébként megszerveződött a *Hadi-segélyező Bizottság* és a *Vöröskereszt* közös akciója, „Könyvet a harctérre!” jelszóval. Otthon, kallódó, kiolvasott könyveket, képes újságokat, folyóiratokat gyűjtött a *Szeretetadomány Osztály*, amelyik Budapesten székel, az akkori Lipót körút 1. szám alatt. A felhívás aláírója maga Herczeg Ferenc volt, a korszak és az utána következő évtizedek „írófejedelme”, akit csak a második világháború után detronizáltak, mélyebbre is, mint a jobb művei indokolnák. (Mondjuk, például, a *Bizánc*, a *Pogányok* és még egy-két könyve.) No de hát az, hogy a könyveket és az újságokat gyűjtötték a fronton harcolók számára, még nem jelentette, hogy a magyar irodalom krémje és például kedvelt lapom, a *Népszava*, meg annak a kiadványai is elértek volna hozzánk. Megszűrték a küldeményeket, de az otthon feladottakat is. Azért eljutott hozzám annyi, amennyit el tudtam olvasgatni. Tanítóm a *Nagyvárad* című lap előfizetője volt, amelyet Sas Ede főszerkesztett akkoriban, felelős szerkesztője dr. Papp János volt, egész évre 24 koronát kóstált. A szerkesztősége akkor még az Űri utca 5. számú házban székel, később költözött át a színház mögötti Szilágyi Dezső utcába. Talán tanítómnak köszönhető, hogy Váradra kerülésem után, évtizedeken át én is a *Nagyvárad* előfizetője voltam, 1944 végéig, amikor is megszűnt létezni. Időközben, 1934 januárja és 1940 szeptembere között nem viselhettem az alapításakor, 1870-ben fölvetett címét, mert nem volt szabad magyarul leírni a város nevét, még lapcímként se. Akkoriban – azelőtti versengő lapársával fuzionálva – *Szabadság* néven jelent meg.

Ellentétben mindazzal, amit albisi beszélgetésünkkor a tanítóm jövendölt, a *Nagyvárad* egyik számában, amely eljutott hozzám, közölték, hogy a román kormány azt erősítette,

hogy „a háború végéig semleges kíván maradni” ... Mindezt az a Ion Brătianu kormányfő nyilatkozta, aki pár hónap múlva az augusztusi erdélyi betörést elhatározta, irányította, az antanttól kapott területi ígéretek fejében.

Ugyancsak az egyik várad lapból tudtam meg, hogy 1916. április végén a bukaresti *Seara* című lap kíméletlen támadást indított az Erdélyből korábban Romániába menekült Octavian Goga és követői ellen, aki – így a román *Seara* cikke – „uszít az Osztrák–Magyar Monarchia ellen, ezzel veszélyezteti a semlegességi politikát”. Azzal vádolta Gogát, hogy követeli Magyar-ország háttámadását, Erdély elfoglalását a román hadsereg részéről. Zava-rosban halászó, nagyképű senkinek titulálta a különben hírneves, kiváló költőt, a későbbi, 1938-as szélsőjobb-oldali miniszterelnököt. A lap fölteszi a kérdést: „mi jogon avatkozik ő, erdélyi román politikus léte, a neki menedéket nyújtó Brătianu-kormány politikájába?” Fene se hitte volna akkor, amikor ezt olvastam június végén, hogy az egész csak olcsó szemforgatás, kétszínűség, az osztrák–magyar katonai vezetés elaltatása a készülődő támadás előtt.

Ugyanakkor annak is hírét vehettem a hozzánk eljutó újságokból, hogy csapataink az olasz fronton előrelendültek. Nagy és lelkes hangú cikkek hirdették, hogy „szeptemberre vége a háborúnak, mert a Balkánon már legyőztük az ellenséget, az orosz ugyan támad, de a nyugati front meg-

merevedett, csapataink mindenütt az ellenség földjén állnak, az olasz hadszíntéren pedig most folyik az álnok és hitszegő olasz ellenség végső megsemmisítése”. (Csak „mellesleg” jegyzem meg: augusztus 5-én Doberdo elesett, ellentámadásba lendültek az olaszok.) Gondolom, nem kell ideírnom annak, aki valamennyire ismeri az elkövetkezendőket, mennyi volt ezekben a magabiztos handabandázásokban az igazság...

Egyik napon, mikor megint meglátogatott, ágyamhoz lépett a főherceg, azt kérdezte: van-e valami kívánságom? Ha tudja, szívesen teljesíti.

Már napok óta érlelődött bennem a gondolat, hát most megadtam az alkalmat, és kimondtam:

- Szeretném, ha áthelyeznének az érmihályfalvi kórházba, az esik a legközelebb a szülőfalumhoz! – válaszoltam.
- Hová is való maga, vitéz fiam?
- Albisra, Bihar vármegyébe, Margittai járás.

Majdnem utánamondtam, mint kicsi gyermekkoromban, ahogy tanították, hogy „Mozog Nagy Sándor idesapám uramé, szép magyar hazám szolgálatjára, Gátsor 98.”

- Kis kórház, nem tudom, milyen orvosokkal – válaszolta. – Bár lehetséges, hogy ott is kiváló kezekbe kerül. Ha úgy akarja, nem bánom!
- Ezt kérném, ha lehetséges volna, fenséges uram, alázatosan!

Elővett egy névjegy alakú kártyát a levéltárcájából, meg egy töltőtollat, és ott, az ágyam mellett ráírta az egyik oldalára magyarul, a másikra németül, hogy „Kérem Nagy Imre 89. gy.ezr.-beli tizedest Érmihályfalvára áthelyezni, megígértem neki! József fhg.”

Most, hogy e sorokat írom, már nincs meg ez a névkártya. Mikor kezembe adta, arra intett, hogy ne legyek türelmetlen, mindenféle intézkedéshez kell valamicske idő, azonkívül ő ezt meg akarja beszélni még az itteni orvosaimmal is. Mert ha az ő véleményük szerint ez az áthelyezés a gyógyulásomat veszélyeztetné vagy késleltetné, akkor tekintsem itt hagyott sorait érvénytelennek. Meg kell tudnia még azt is – folytatta

–, hogy az odáig tartó hosszú utazást kibírom-e, nem szükséges-e itt-ott megszakítani pár napra, s akkor az ottani kórházakat is értesíteni kell. De azon lesz, hogy kérésemet teljesítsék. Ekkor a mellettem fekvő értarcsai fiú is fölbátorodott, és hasonló kérelemmel fordult a főherceghez. Előadta, hogy az ő faluja meg éppen Érmihályfalva szomszédságában található. József főherceg bólintott, és már írta neki is a hasonló kártyát. Az ő esete könnyebb volt orvosi szempontból, mint az enyém. Ő csak az egyik karján sebesült, szállítása nem okozott gondot, pár héttel hamarabb meg is érkezett Mihályfalvára.

Az orvosokkal folytatott konzultáció eredményes volt kérelmem teljesítése szempontjából. Nem elleneztek szállításomat, de előírták, hogy elsőbben Divacsára, majd pár nap múlva Ljubachba (ma: Ljubljana) vigyenek. Ott két-három napot pihenjek a hadikórházban. Így történt! Aztán továbbírták Zágrádba, ahol ismét kórházban helyeztek el, így szakítva meg a hosszú utat, több ízben is. Mindenütt a névkártya „intézett el” mindent. Ahogy meglátták az illetékesek, valamint a hozzáírt orvosi javaslatot, máris vita nélkül hoztak-vittek egyik kórházi pihenőhelyről a másikra. Zágrábban még – ezt meg kell jegyeznem – nem bírtam mindig tartani a széket, és a vizeletet is rendszeresen katéterrel vették el tőlem. Ezért a zágrábi kórházban addig tartottak vissza és kezeltek, amíg ez a két működési zavarom teljesen meg nem szűnt, és egy kissé föl nem erősödtem. Annyi zöld salátát megettetek ott velem, amin egy

egész libanyáját föl lehetett volna nevelni. Nem emlékszem, sajnós, hogy meddig is hevertem a zágrábi kórházban, akkori följegyzéseim, ha voltak is, elvesztek. De nem röpké napokig, az bizonyos. Az ottani katonai főorvos igen lelkiismeretesen gondozott, gyógyított. Lehet-séges, hogy a főhercegi nyílt parancs hatására, ezt nem tudhatom. De annyi szent: munkája és a személyzet magatartása ellen nem lehetett semmi kifogásom. Innen már olyasféle állapotban indítottak tovább egy Budapest felé tartó kórházvonattal, ami minden eddiginél jobb volt, nekem is reményt adott a gyorsabb fölépülésre. Csak a bal lábam, azt nem tudták itt se „mobilizálni”. Értésemre adták, hogy az valószínűleg *maradandó károsodás* lesz, míg a kezeimen és a másik lábamon időnkint jelentkező erőtlenség, mozgászavar fokozatosan el fog múlni.

Mikor a főorvos végre engedélyezte a továbbszállításomat, kiadta az utasítást, hogy lehetőleg óvjanak minden fizikai rázkódástól. Erre mi történt? Kórházvonatunk az egyik állomáson – szerencsére, lassított tempóban – belefutott egy tehervonatba! A vagonok oldalára szíjazott hordágyak mind leszakadtak, mi sebesültek ágyastul egymásra hullottunk. Az ijedelmet nem számítva, nagyobb bajunk azonban nem esett.

Budapesten megint leszedtek a vonatról, lehet, hogy az előző ütközés miatt, de az is lehet, hogy terv szerint. Beszállítottak a Markó utcai hadikórházba. A kórház elibénk küldött személyzete *név szerint* keresett a sebesült bajtársak között, ez is a főhercegi nyíltparancs hatására lehetett így. Már kezdtem restelni ezt a nagy figyelmet, a bajtársaim pedig kezdtek utálni engemet. Külön autóval száguldottak velem a kórházba. Alapos vizsgálat után az ottani főorvos azt kérdezte: Nem gondolom-e, hogy jobb lenne mégis, ha náluk, az ő kezelésük és felügyeletük alatt maradnék? Jobban fölszerelt, nagyobb kórház, az én sebesülésem pedig nem szokványos. Miért erőltetem annyira azt az Érmihályfalvát? Neki is azt mondtam csak, amit a főhercegnek. Csóválta a fejét: Nézegette a papírjaimat, vitatkozni próbált:

– Nézze, fiam, ez itt már nem Komen, nem Zágráb, ez már Budapest, ide felutazhatnak a hozzátartozói...

– Ugyan, főorvos úr – vágtam közbe –, miből utaznának? Hiszen épp az lenne Érmihályfalva előnye, hogy oda a legszegegyebb hozzátartozóm gyalog is eljut, annyira közel esik a

szülőfalumhoz. De ha gyalog nem is, akad, aki odaszekereztetni. Nincs nekik pénzüik vonatra, főorvos úr! Köszönöm a jóindulatát, de kérem, járuljon hozzá, hogy a falum közelébe kerüljek! Ott is kiváló orvos működik...

– Ki ott a főorvos, tudja egyáltalán?

– Persze, hogy tudom. Dr. Andrassy Ernő, aki azelőtt Szalacson volt községi orvos, abban a bicskás faluban, ahol már a háború előtt módjában állott begyakorolni a sebészet tudományát. Minden hét végén, lagzi vagy kocsmai multság után.

A főorvos elkacagta magát:

– Jó, jó, bizonyára kiváló ember az ottani kolléga, de hát bicskaszúrást kezelni, vagy a maga baját, nagy különbség! Mivel itt ez a nyíltparancs is, én továbbíttatom magát oda, mihelyt kipihente kissé az eddig megtett út fáradalmait és izgalmait. De felhívom a figyelmét arra, hogy a maga diagnózisa: *központi agyroncsolás*. Valaki elkövet egy picit hibát, vagy közbejön valamilyen előre nem látott komplikáció, máris életveszély fenyegetheti. Ez nagyon súlyos eset, párosulva valami kimondhatatlan szerencsével. Nem is értem a tábori főorvos urat, hogyan járulhatott hozzá, még ha az Atyaúr isten kérte is, hogy magát útnak indítsák! De ha ennyire ragaszkodik hozzá, én nem állok az útjába.

(Folytatjuk)

**A szöveget gondozta és szerkesztette:
Szilágyi Aladár**